การประเมินคุณภาพรายงานทางการเงินของโรงพยาบาลหนองเรือ จังหวัดขอนแก่น
Assessment of the quality of financial reports of Nong Ruea Hospital, Khon Kaen Province

(Received: December 25,2024 ; Revised: December 28,2024 ; Accepted: December 29,2024)

อุไรพร ดิเรกศรี[1]
Uraiporn Direksri[1]

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาระบบและประเมินผลการจัดการคุณภาพรายงานทางการเงิน โรงพยาบาลหนองเรือ ปีงบประมาณ 2564 – 2566 ด้วยรูปแบบ CIPP Model โดยศึกษาประเด็นคุณภาพรายงานทางการเงิน 4 ด้าน ได้แก่ 1) สถานการณ์ 2) ระบบเฝ้าระวัง 3) มาตรการการจัดการคุณภาพรายงานทางการเงิน และ 4) ตัวชี้วัดกระบวนการและผลการดำเนินงาน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ประกอบด้วย แบบบันทึกข้อมูลวิเคราะห์วิกฤตทางการเงิน 7 ระดับ ข้อมูลผลประเมินประสิทธิภาพการเงินการคลัง ข้อมูลอัตราส่วนวัดประสิทธิภาพการใช้ทรัพยากรและบริหารจัดการ และรายงานการประชุมคณะกรรมการบริหาร CFO และกรรมการจัดเก็บรายได้ การประเมินแบ่งเป็น 4 ขั้นตอน ได้แก่ 1) ศึกษาบริบท วิเคราะห์สาเหตุคุณภาพรายงานทางการเงิน 2) ศึกษาปัจจัยนำเข้า ความเป็นไปได้ ความเหมาะสมและพอเพียงของทรัพยากร 3) ศึกษากระบวนการด้านบริหารรายได้ บริหารจัดการเจ้าหนี้ ลูกหนี้ และคลัง และ 4) วิเคราะห์ผลผลิตเปรียบเทียบก่อนและหลังการแก้ไขปัญหา โดยวิเคราะห์สถานการณ์การเงินการคลังต่อเนื่องทุกเดือน วิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติเชิงพรรณนาและวิเคราะห์เชิงเนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า คุณภาพรายงานทางการเงินมีความครบถ้วน ทันเวลา เปรียบเทียบได้และใช้ประกอบการตัดสินใจได้ดีขึ้น จากปีงบประมาณ 2564 ที่มี Score C- พัฒนาเป็น Score A และ B ในปีงบประมาณ 2565-2566 โดยมีการบริหารด้านรายได้ เจ้าหนี้ ลูกหนี้ และคลังอย่างเป็นรูปธรรม มีคณะกรรมการควบคุม กำกับ ติดตาม เฝ้าระวังความเสี่ยงด้านคุณภาพรายงานทางการเงินที่มีประสิทธิภาพ

คำสำคัญ: การประเมิน, คุณภาพรายงานทางการเงิน, สถานะการเงินการคลัง

Abstract

This survey research aimed to study the system and evaluate the financial report quality management at Nong Ruea Hospital during the fiscal years 2021-2023 using the CIPP Model. The study examined four aspects of financial report quality: 1) situation 2) surveillance system 3) financial report quality management measures, and 4) process indicators and performance outcomes. The data collection tools consisted of a 7-level financial crisis analysis record form, financial efficiency assessment data, resource utilization and management efficiency ratio data, and meeting minutes from the CFO management committee and revenue collection committee. The evaluation was conducted in 4 stages: 1) studying context and analyzing causes of financial report quality issues 2) examining input factors, feasibility, appropriateness, and resource adequacy 3) studying processes in revenue management, creditor, debtor, and inventory management, and 4) analyzing outputs by comparing pre and post-problem solving results. The financial situation was analyzed monthly using descriptive statistics and content analysis.

The results showed that financial report quality improved in completeness, timeliness, comparability, and decision-making utility. The score increased from C- in fiscal year2021 to A and B throughout fiscal years 2022-2023. This improvement was achieved through concrete management of revenue, creditors, debtors,

[1] นักจัดการงานทั่วไปชำนาญการ กลุ่มงานบริหารทั่วไป สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดขอนแก่น

and inventory, with an effective committee controlling, supervising, monitoring, and surveillance of financial report quality risks.

Keywords: Evaluation, Financial Report Quality, Financial Status

บทนำ

ตามแผนยุทธศาสตร์กระทรวงสาธารณสุข ระยะ 20 ปี ยุทธศาสตร์ที่ 4 การบริหารเป็นเลิศด้วยธรรมาภิบาล (Governance excellence) โดยมีแผนงานที่สำคัญคือแผนงานที่ 13 ว่าด้วยการบริหารจัดการเงินการคลังด้านสุขภาพ ซึ่งกองเศรษฐกิจสุขภาพและหลักประกันสุขภาพ กระทรวงสาธารณสุข ได้กำหนดมาตรการในการขับเคลื่อนด้านการเงินการคลัง 5 มาตรการ ดังนี้ 1) การจัดสรรเงินอย่างเพียงพอ (Budgeting) 2) พัฒนาระบบบัญชี (Accounting) 3) พัฒนาศักยภาพบุคลากรด้านการเงินการคลัง ด้านเศรษฐกิจสุขภาพและด้านหลักประกันสุขภาพ (Competency) 4) เพิ่มประสิทธิภาพด้านการบริหารด้านการเงินการคลัง (Division of regional health) และ 5) ติดตาม กำกับ เครื่องมือประเมินประสิทธิภาพ (Efficiency) ทำให้มีการจัดกลุ่มหน่วยบริการ เพื่อวิเคราะห์ประสิทธิภาพการเงินการคลัง ซึ่งแสดงถึงหน่วยบริการที่ประสบภาวะวิกฤตทางการเงิน กำหนดตัวชี้วัดตามคำรับรองการปฏิบัติราชการ (Performance agreement : PA) มีเกณฑ์การประเมินคือร้อยละของหน่วยบริการที่ประสบภาวะวิกฤตทางการเงิน ระดับ 7 ไม่เกิน ร้อยละ 4 และระดับ 6 ไม่เกิน ร้อยละ 8 โดยการประเมินหน่วยบริการที่ประสบปัญหาวิกฤตทางการเงินทุกสิ้นไตรมาส[1]

โรงพยาบาลสังกัดกระทรวงสาธารณสุขเป็นหน่วยงานของรัฐบาลที่ตอบสนองความต้องการทางสุขภาพของประชาชน โดยมิได้หวังผลตอบแทนในรูปของกำไรที่เป็นตัวเงิน แต่มุ่งเน้นการบริการอย่างมีประสิทธิภาพ ประสิทธิผล ประชาชนผู้มารับบริการได้รับความพึงพอใจ และมั่นใจในคุณภาพของการรักษาพยาบาล ดังนั้น การประเมินคุณภาพรายงานทางการเงินมีส่วนสำคัญที่โรงพยาบาลหลาย ๆ แห่งได้นำมาใช้เพื่อสร้างความเชื่อมั่นของข้อมูลที่มีความสำคัญอย่างยิ่งในการบริหารจัดการองค์กรให้บรรลุผลสำเร็จตามเป้าหมาย โดยอาศัยข้อมูลสารสนเทศต่าง ๆ ภายในองค์กร อาทิ ข้อมูลสารสนเทศทางการบัญชี การจัดการข้อมูลเพื่อการวิเคราะห์และสังเคราะห์นโยบายด้านเศรษฐกิจสุขภาพการเงินการคลังสุขภาพและประกันสุขภาพ ที่จะนำไปใช้ในการวางแผนยุทธศาสตร์การดำเนินงานขององค์กรให้เป็นไปตามแผนงานที่กำหนดไว้[2,3,4]

คุณภาพรายงานทางการเงิน (Financial Reports Quality) สะท้อนให้เห็นถึงการใช้ความรู้ความสามารถ ทักษะ และประสบการณ์ ในการปฏิบัติงานด้วยความมุ่งมั่นและทุ่มเทของนักบัญชี จากการบริหารกระบวนการของข้อมูลที่ส่งผลต่อคุณภาพรายงานทางการเงิน เพื่อต้องการให้นักบัญชีสามารถนำเสนอรายงานข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อการนำไปใช้การตัดสินใจในการกำหนดกลยุทธ์ ยุทธศาสตร์ ตลอดจนการวางแผนการดำเนินงานอย่างเป็นระบบ อันส่งผลต่อความสำเร็จตามเป้าหมายขององค์กรที่กำหนดไว้ ดังนั้นคุณภาพรายงานทางการเงินของนักบัญชีที่ได้นำเสนออันเป็นประโยชน์ต่อการตัดสินใจของผู้ที่เกี่ยวข้องทั้งภายในและภายนอกขององค์กรควรมีประเด็นที่สำคัญ คือ ความเข้าใจได้ ความเกี่ยวข้องกับการตัดสินใจ ความเชื่อถือได้ และการเปรียบเทียบกันได้[5] การดำเนินงานให้บรรลุผลสำเร็จตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ในแผนปฏิบัติการองค์กร จึงเป็นผลสะท้อนถึงการนำคุณภาพรายงานทางการเงินที่มีความชัดเจน ถูกต้อง และเชื่อถือได้ในรอบปีงบประมาณด้วยการใช้การบริหารกระบวนการของข้อมูลอย่างมีประสิทธิภาพ[6]

โรงพยาบาลหนองเรือ เป็นโรงพยาบาลชุมชนขนาดใหญ่ ระดับ F1 ขนาด 90 เตียง ตั้งอยู่ใน อำเภอหนองเรือ จังหวัดขอนแก่น ห่างจากตัว

เมืองขอนแก่น 45 กิโลเมตร มีประชากร จำนวน 95,097 คน มีบุคลากร จำนวน 265 คน มี รพ.สต. ในเขตพื้นที่ จำนวน 15 แห่ง ผู้มารับบริการเพิ่มจำนวนมากขึ้น ทั้งจำนวนผู้ป่วยนอกและผู้ป่วยใน สถานการณ์การเงินการคลังสุขภาพของโรงพยาบาลหนองเรือ ตั้งแต่ปีงบประมาณ 2564-2566 พบว่าข้อมูลข้อมูลสารสนเทศทางการบัญชี การจัดการข้อมูลเพื่อการวิเคราะห์และสังเคราะห์นโยบายด้านเศรษฐกิจสุขภาพการเงินการคลังสุขภาพและประกันสุขภาพประเมินผล ความเสี่ยงด้านการเงินการคลัง 7 ระดับ โรงพยาบาลหนองเรือ ระดับ 0 ปีงบประมาณ 2564 และปีงบประมาณ 2565 ,ระดับ 1 ปีงบประมาณ 2566 แผนการเงินการคลัง กำหนดเกณฑ์ $\pm$<5 พบว่ารายได้มากกว่าค่าจ่าย ในปีงบประมาณ 2564 2565 และ 2566 ผลการดำเนินงานหมวด รายได้ไม่ผ่านเกณฑ์ ในปีงบประมาณ 2564 เท่ากับ 8.35 เปอร์เซ็นต์ งบประมาณ 2565 เท่ากับ 17.63 เปอร์เซ็นต์ และ 2566 เท่ากับ -20.62 เปอร์เซ็นต์ ผลการดำเนินงานหมวดค่าใช้จ่ายผ่านเกณฑ์ ในปีงบประมาณ 2564 เท่ากับ 3.17 เปอร์เซ็นต์ งบประมาณ 2565 เท่ากับ 1.94 เปอร์เซ็นต์ และ 2566 เท่ากับ -0.63 เปอร์เซ็นต์ ต้นทุนค่ารักษาพยาบาล (Quick Method) OPD และ IPD AdjRW ต่ำกว่ามูลเฉลี่ยของโรงพยาบาลในระดับเดียวกัน ต้นทุนการวัดสถานะทางการเงิน ใช้หลักเกณฑ์การวัดสถานะการเงินระดับ 7 Plus Efficiency Score ปีงบประมาณ 2564 ระดับ C- ปีงบประมาณ 2565 ระดับ A- ปีงบประมาณ 2566 ระดับ B การจัดทำงบการเงินของหน่วยบริการ 100 คะแนน ในงบประมาณ 2564 2565 และ 2566

จากเหตุผลที่กล่าวมาแล้วข้างต้นผู้วิจัยจึงสนใจการประเมินผลคุณภาพรายงานทางการเงินรงพยาบาลหนองเรือ จังหวัดขอนแก่น ที่เป็นสารสนเทศทางบัญชีที่สำคัญในการนำไปวิเคราะห์ผลการดำเนินงานที่ผ่านมา พบว่ายังขาดความน่าเชื่อถือ ครบถ้วนและยืนยันความมีอยู่จริงได้ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อประเมินคุณภาพรายงานทางการเงินของโรงพยาบาลหนองเรือ ในปีงบประมาณ 2564 2565 และ2566 ที่มีการจัดการข้อมูลสารสนเทศทางการบัญชีและการจัดการข้อมูลเพื่อการวิเคราะห์และสังเคราะห์นโยบายด้านเศรษฐกิจสุขภาพการเงินการคลังสุขภาพและประกันสุขภาพ อย่างไร ผลลัพธ์ที่ได้จากการวิจัยสามารถนำไปใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาศักยภาพทางการบริหารที่ส่งผลต่อคุณภาพรายงานทางการเงินและการบริหารการเงินการคลังเพื่อนำไปใช้ประโยชน์ต่อการตัดสินใจในการดำเนินงานอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลของโรงพยาบาลสืบต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อประเมินความสัมพันธ์ระหว่างคุณภาพรายงานทางการเงินกับบริบทการบริหารการเงินการคลังโรงพยาบาลหนองเรือ
2. เพื่อประเมินผลการเปรียบเทียบคุณภาพรายงานการเงินระยะช่วงเวลาเดียวกันในปี 2564 2565 2566 โรงพยาบาลหนองเรือ
3. เพื่อศึกษาผลผลิตในการจัดการคุณภาพรายงานทางการเงินโรงพยาบาลหนองเรือ

วิธีการวิจัย

การศึกษาเรื่อง การประเมินคุณภาพรายงานทางการเงินของโรงพยาบาลหนองเรือ จังหวัดขอนแก่น เป็นการวิจัยประเมินผลโดยใช้รูปแบบ CIPP Model[7] เพื่อประเมินบริบทของระบบการได้มาของข้อมูล ปัจจัยนำเข้าและทรัพยากร ผลขบวนการดำเนินงาน ผลผลิตจากการจัดทำรายงานการเงินโรงพยาบาลหนองเรือ

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

การศึกษาวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาวิจัยประเมินผลด้วยรูปแบบการประเมิน CIPP Model โดยผู้วิจัยได้ทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องทั้งทฤษฎี ระเบียบที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติด้านการเงินของกระทรวงสาธารณสุข ทฤษฎีเกี่ยวกับ

การประเมินผล การพัฒนาระบบงาน การประเมินจากเอกสารรายงานด้านการเงินการคลังของโรงพยาบาล และแผน/โครงการ/กิจกรรมที่กำหนดขึ้น เพื่อจัดการภาวะวิกฤตการเงินการคลัง ทั้งนี้ไม่มีการเก็บข้อมูลจากตัวบุคคลใดๆ ตลอดกระบวนการศึกษาวิจัย โดยศึกษาจากรายงานและเอกสารที่เกี่ยวข้อง ดังนี้ 1) รายงานการเงินที่มีการเก็บข้อมูลได้สมบูรณ์ 2) รายงานการเงินที่เกี่ยวข้องกับการเงินใช้เดือนที่เป็นเดือนสิ้นปีรายไตรมาส ตั้งแต่ปี 2564 ถึง ปี 2566 3) รายงานดัชนีการเงินรายไตรมาส จำนวน 12 ฉบับ 4) ตารางรายงานคำนวณวิกฤต 7 ระดับ โรงพยาบาลหนองเรือ จำนวน 12 ฉบับ 5) รายงานต้นทุนบริการเดือน รายไตรมาส จำนวน 12 ฉบับ 6) รายงานข้อมูล CMI เดือน รายไตรมาส จำนวน 12 ฉบับ 7) รายงานแผนเงิน Plan fin รายไตรมาส จำนวน 12 ฉบับ 8) รายงานการประชุมคณะกรรมการบริหารโรงพยาบาลหนองเรือ รวม 12 ฉบับ 9) รายงานประชุมคณะกรรมการจัดเก็บรายได้ ในเดือนที่มีการจัดประชุม จำนวน 5 ชุด 10) รายงานการประชุมคณะกรรมการ CFO จำนวน 6 ชุด

เกณฑ์การคัดเข้าของตัวอย่างในการศึกษา (Inclusion criteria) รายงานการประชุม คัดเข้าโดยพิจารณา ได้แก่ 1) รายงานการประชุมเดือนที่มีการรายงานกำกับ ติดตาม การจัดการด้านการเงินการคลัง 2) เป็นรายงานการประชุมที่มีผู้เข้าร่วมประชุมมากกว่ากึ่งหนึ่งของคณะกรรมการ 3) เป็นรายงานการประชุมที่มีการบันทึกการประชุมที่สมบูรณ์ ผ่านการตรวจทานจากเลขา และประธาน

เกณฑ์การคัดออกจากโครงการ (Exclusion criteria) 1) รายงานการประชุมคณะกรรมการบริหารโรงพยาบาลในเดือนที่ไม่มีรายงานการเงินและการจัดการการเงิน 2) เอกสารรายงานการเงินดัชนีที่ไม่เกี่ยวข้องและไม่แสดงถึงความผิดปกติของรายงานทางการเงิน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

แบบประเมินการบริหารกระบวนการข้อมูลที่ส่งต่อคุณภาพรายงานการเงินที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการเงินการคลังของโรงพยาบาลหนองเรือ ประกอบด้วย 1) ข้อมูลวิเคราะห์วิกฤตทางการเงิน ระดับ 7 (Risk Scoring Plus) 2) ข้อมูลผลการประเมินประสิทธิภาพการเงินการคลัง (Total Performance Score TPS) 3) ข้อมูลตารางคำนวณวิกฤติ 7 ระดับ 4) ข้อมูลอัตราส่วนวัดประสิทธิภาพในการใช้ทรัพยากรและบริหารจัดการคลัง 5) รายงานการประชุมคณะกรรมการบริหารโรงพยาบาล 6) รายงานการประชุมคณะกรรมการ CFO 7) รายงานการประชุมคณะกรรมการจัดเก็บรายได้ 8) แผนประมาณการรายได้- ค่าใช้จ่าย 9) แผนการจัดซื้อยา เวชภัณฑ์ วัสดุการแพทย์ วัสดุวิทยาศาสตร์การแพทย์ 10) แผนการจัดซื้อวัสดุ 11) แผนบริหารจัดการเจ้าหนี้ 12) แผนบริหารจัดการลูกหนี้ 13) แผนการลงทุนของหน่วยบริการ 14) แผนการสนับสนุนโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล (รพ.สต.)

วิธีดำเนินการวิจัยและการเก็บรวบรวมข้อมูล

1. ศึกษาบริบท (Context) เป็นการประเมินให้ได้ข้อมูลสำคัญ เพื่อช่วยในการกำหนดวัตถุประสงค์ของโครงการและความเป็นไปได้ของโครงการ เพื่อวิเคราะห์กระบวนการของข้อมูลที่ส่งผลต่อคุณภาพรายงานโรงพยาบาลหนองเรือ โดยการศึกษาจากเอกสาร เพื่อทำการเปรียบเทียบข้อมูลเอกสารตามนโยบาย กฎกระทรวง หลักเกณฑ์และเกณฑ์การประเมิน (1) การบริหารจัดการลูกหนี้และรายได้ (2) การบริหารจัดการหนี้ (3) บริหารจัดการวัสดุคงคลัง (4) แบบบันทึกตารางวิเคราะห์ภาวะวิกฤติการเงินการคลัง (5) แบบบันทึกงบแสดงฐานะทางการเงิน (6) แบบบันทึกรายงานต้นทุนต่อหน่วย (Unit Cost) และ (7) การติดตามผลการดำเนินการของแผนรายได้และค่าใช้จ่าย นอกจากนี้ยังศึกษาจากรายงานการประชุมคณะกรรมการบริหารและคณะกรรมการ CFO ของโรงพยาบาล ถึงการวิเคราะห์สาเหตุของ

คุณภาพของข้อมูลและภาวะวิกฤตการเงินการคลัง การประเมินสถานการณ์ด้านสภาพแวดล้อม ผลการดำเนินงานบริหารกระบวนการของข้อมูลที่ส่งผลต่อคุณภาพรายงานทางการเงินของโรงพยาบาลหนองเรือ

2. ศึกษาปัจจัยนำเข้า (Inputs) พิจารณาการบริหารกระบวนการได้มาของข้อมูลก่อนนำมาบันทึกบัญชี ซึ่งส่งผลต่อคุณภาพรายงานการเงิน ความเหมาะสม และความพอเพียงของทรัพยากรที่จะใช้ในการดำเนินโครงการ ได้แก่ 1) ด้านการบริหารรายได้และลูกหนี้ 2. ด้านการบริหารเจ้าหนี้ 3) ด้านการบริหารคลังพัสดุ 4) ด้านการควบคุมค่าใช้จ่าย 5) ด้านการเฝ้าระวังสถานการณ์ทางการเงิน 6) ด้านเทคโนโลยี

3. ศึกษากระบวนการ (Process : P) โดยศึกษาจากเอกสารรายงานการประชุมของคณะกรรมการชุดต่างๆ ที่แต่งตั้งขึ้นเพื่อเป็นองค์กรย่อยที่ทำหน้าที่ในการกำหนดแผนงาน กิจกรรม การพิจารณาวิธีการแก้ไขปัญหาที่มีประสิทธิภาพ และเป็นการตรวจสอบกิจกรรม เวลา ทรัพยากรที่ใช้ในการดำเนินการ ทั้งนี้รวมถึงการทบทวนกระบวนการแก้ไขปัญหา ได้แก่ 1) การบริหารรายได้ โดยการจัดหางบประมาณเพิ่มเติมตามแนวทางที่กำหนดไว้ กำหนดการตั้งเบิกและเรียกเก็บให้ครบถ้วนทันเวลา 2) การควบคุมรายจ่าย ได้แก่ ควบคุมค่าแรง ลดค่าสาธารณูปโภคไฟฟ้าช่วงพักกลางวัน ใช้พลังงานทดแทนโดย Solar Roof ลดค่าใช้จ่ายในโรงครัว ควบคุมการจ้างเหมาไม่ให้เพิ่มขึ้น งดการซื้อสินทรัพย์และค่าใช้จ่ายที่เกี่ยวข้องกับการลงทุนลดค่าใช้จ่ายในการฝึกอบรม ลดการสั่ง LAB จากองค์กรภายนอก ลดการส่งต่อผู้ป่วย ลดการใช้ยา เวชภัณฑ์ และวัสดุทางการแพทย์ที่เกินความจำเป็น เป็นต้น 3) การบริหารจัดการ ได้แก่ ทบทวนระบบการส่งต่อเฉพาะผู้ป่วยที่จำเป็น, จัดระบบ One Stop Service, ปรับแผนการเงินการคลัง (Plan fin) ควบคุมค่าใช้จ่ายให้เป็นไปตามแผนเงินบำรุงและแผนการเงินการคลัง (Plan fin) พัฒนาระบบการเรียกเก็บรายได้ให้ทันเวลาทุกสิทธิ์, ทบทวนระบบ LAB ทบทวนระบบเวชระเบียน ให้ส่งครบถ้วนและทันตามเป้าหมายที่กำหนด, ปรับลดการใช้ยา และวัสดุวิทยาศาสตร์การแพทย์โดยผ่านกลไกขององค์กรแพทย์เป็นหลัก, ใช้ระบบควบคุมและตรวจสอบภายในเข้ามาบริหารจัดการ, ประชุมคณะกรรมการ CFO ทุกเดือน เพื่อทบทวนสถานการณ์การเงินการคลัง, การสรุปสถานการณ์การเงิน และวิเคราะห์รายได้ รายจ่ายจริงที่เกิดขึ้น, การตรวจสอบและยืนยันข้อมูลระหว่างหน่วยงานผู้ส่งข้อมูลและงานบัญชี, นำเสนอความผิดปกติข้อมูลที่ตรวจพบเพื่อแก้ไขปรับปรุงบัญชีให้ถูกต้อง, ติดตามข้อมูลการให้บริการผู้ป่วยใน ผู้ป่วยนอก เพื่อวางแผนการจัดเก็บรายได้, กำหนดผู้รับผิดชอบในแต่ละประเด็นตามแผน ติดตามและตรวจสอบทุกเดือน, การทบทวนหมวดค่าใช้จ่ายที่สูง ,ลดระยะเวลาเรียกเก็บลูกหนี้, ลดระยะเวลาในการชำระเจ้าหนี้ เป็นต้น

4. ผลผลิต (Product: P) เป็นการพิจารณาเพื่อเปรียบเทียบผลที่เกิดขึ้นจากการทำแผนหรือกิจกรรมแก้ไขปัญหาที่โรงพยาบาลได้กำหนดไว้ รวมทั้งการพิจารณาในประเด็นของการปรับเปลี่ยนกิจกรรมเพื่อปรับปรุงแก้ไขอย่างต่อเนื่อง ทั้งนี้โดยการวิเคราะห์สถานการณ์การเงินการคลังของโรงพยาบาลอย่างต่อเนื่องทุกเดือน เพื่อวิเคราะห์แนวโน้มสถานการณ์การเงินการคลัง นำไปประกอบการพิจารณาดำเนินงานให้บรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้อย่างมีคุณภาพ

การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติ

วิเคราะห์กระบวนการได้มาของข้อมูลที่ส่งผลต่อคุณภาพรายงานการเงิน โรงพยาบาลหนองเรือ โดยใช้สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ความถี่ อัตรา อัตราส่วน ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

จริยธรรมการวิจัย

โครงการวิจัยนี้ผ่านการรับรองจากจากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดขอนแก่น เลขที่ REC044/2567

ผลการวิจัย

ผลการศึกษาวิจัย ตามแนวทางรูปแบบ CIPP[7] ใน 4 ประเด็นหลัก ดังนี้

1. การศึกษาบริบทและสถานการณ์สภาวะทางการเงินโรงพยาบาลหนองเรือก่อนดำเนินการจัดการคุณภาพรายงานทางการเงินของโรงพยาบาลหนองเรือ จังหวัดขอนแก่น

1.1 บริบทการดำเนินงานของโรงพยาบาลหนองเรือ โรงพยาบาลหนองเรือ เป็นโรงพยาบาลระดับ F1 ขนาด 90 เตียง จำนวนผู้มารับบริการ มีแนวโน้มเพิ่มมากขึ้น โรงพยาบาลต้องปรับปรุงสถานที่การให้บริการหลายแผนก ส่งผลต่อการลงทุนค่าแรง วัสดุต่างๆ ครุภัณฑ์และสิ่งก่อสร้าง ทำให้ประสบปัญหาวิกฤตการเงินการคลังอย่างต่อเนื่อง ตั้งแต่ปีงบประมาณ 2560 เป็นต้นมา จนกระทั่งปีงบประมาณ 2563 พบว่า
โรงพยาบาลหนองเรือ มีสถานการณ์ที่เป็นปัจจัยนำเข้าที่สำคัญต่อคุณภาพรายงานทางการเงินมีรายการสำคัญ ได้แก่ 1) เงินเดือน ค่าจ้างลูกจ้าง ค่าตอบแทน และสวัสดิการ ค่าตอบแทนบุคลากร ฉ.11 เงินเพิ่มพิเศษไม่ทำเวชปฏิบัติในกลุ่มบุคลากรสายวิชาชีพต่างๆ 2) ค่าใช้จ่ายผันแปร เช่น ค่ายา เวชภัณฑ์ วัสดุอื่น การเปิดตึกผู้ป่วยในรองรับผู้ป่วยโควิค-19 3) สถานการณ์แพร่ระบาดโรคโควิค – 19 เริ่มตั้งแต่เดือนเมษายน 2563 เป็นต้นมา โรงพยาบาลต้องบริหารจัดอัตรากำลังและค่าตอบแทนเพิ่มเพื่อรองรับการดูแลผู้ป่วย เช่น การจัดเวรเพิ่ม จัดหาอัตรากำลังเพิ่ม เป็นต้น นอกจากนี้ยังรวมถึงการจัดหายา เวชภัณฑ์ วัสดุอื่น และจัดหาครุภัณฑ์เพิ่มเติม ปรับปรุงสถานที่สิ่งก่อสร้างเพื่อรองรับผู้ป่วยโควิดที่เข้ารับการรักษา 4) จำนวนบุคลากรที่เพิ่มขึ้น 5) จำนวนเตียงเปิดบริการเพิ่มมากขึ้น 6) จำนวนผู้ป่วยที่มารับบริการเพิ่มมากขึ้น 7) รายจ่ายเกี่ยวกับยา เวชภัณฑ์ วัสดุวิทยาศาสตร์การแพทย์ เวชภัณฑ์มิใช่ยา และรายจ่ายทั่วไปในบริการทางการแพทย์และสาธารณสุข 8) รายจ่ายเกี่ยวกับค่าเสื่อมและซ่อมบำรุงครุภัณฑ์ และสิ่งก่อสร้างที่มีราคาแพง ค่าเสื่อมราคาในเทคโนโลยีมีพลวัตที่รวดเร็ว ค่าซ่อมบำรุงสูง 9) รายจ่ายสนับสนุน รพ.สต. และ สสอ. หนองเรือ ผู้วิจัยวิเคราะห์สถานการณ์ทางการเงินโรงพยาบาล โดยเกณฑ์พิจารณาจากการประเมินน้ำหนักความรุนแรงของความเสี่ยง ตามแนวทางของดัชนีทางการเงินที่แสดงฐานะทางการเงิน

1.2 สถานะการเงินการคลังโรงพยาบาลหนองเรือ ปีงบประมาณ 2564 สถานะเงินบำรุงคงเหลือ มีค่าบวก แสดงถึงผลประกอบการกำไรตามหลักเกณฑ์การคิดวิกฤตทางการเงิน ระดับ 7 (Risk Scoring) พบว่า ประสบภาวะวิกฤติ มีค่าคะแนนความเสี่ยงด้านการเงิน ในระดับ 0 ทั้งนี้การวัดสถานะทางการเงินระดับ 7 Plus Efficiency Score ในการจัดการ Grade พบการบริหารจัดการลูกหนี้ เจ้าหนี้ และวัสดุไม่เป็นไปตามเกณฑ์พบปัญหาด้านผลประกอบการไม่เป็นไปตามเกณฑ์ ประสิทธิภาพการเรียกเก็บลูกหนี้ยังช้ากว่าเวลามาตรฐานที่ควรจะเป็น การชำระหนี้เจ้าหนี้ล่าช้า การบริหารคลังไม่เป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนดส่งผลให้โรงพยาบาลดำเนินการจัดทำรายงานการเงินไม่มีคุณภาพจำเป็นต้องได้รับการแก้ไขปัญหา

1.3 ดัชนีชี้วัดสถานะทางการเงินระดับ 7 Plus Efficiency Score ในการจัดการ Grade C- ประสิทธิภาพการทำกำไรต่ำกว่าค่ากลาง 11.77 อัตราผลตอบแทนจากสินทรัพย์ ต่ำกว่าค่ากลาง 8.91 ระยะเวลาถัวเฉลี่ยในการชำระหนี้การค้า ต่ำกว่า 90 วันเรียกเก็บลูกหนี้กลุ่มประกันสังคม และการบริหารสินค้าคงคลัง ด้านยา เวชภัณฑ์มิใช่ยาฯ ล่าช้ากว่าค่ามาตรฐานที่กำหนดไว้ไม่เกิน 90 วัน และ 60 วัน

2. ปัจจัยนำเข้า (I: INPUT) ในการจัดการคุณภาพรายงานการเงินโรงพยาบาลหนองเรือ

2.1 ปัจจัยนำเข้าสำคัญ ได้แก่ 1)ด้านงบประมาณ โดยจัดหางบประมาณเพิ่มเติมจากงานบริการทุกประเภท
2) ด้านบุคลากร มีศักยภาพและเพียงพอในการเรียกเก็บ สรุปเวชระเบียน และเช็คสิทธิผู้รับบริการ

ตลอด 24 ชม. 3) การบริหารคลังพัสดุที่มีประสิทธิภาพ 4) การควบคุมค่าใช้จ่าย 5) การบริหารจัดการเจ้าหนี้ 6) การควบคุมกำกับติดตามผลการดำเนินงาน 7) ด้านเทคโนโลยี มีโปรแกรมเรียกเก็บที่มีประสิทธิภาพ

2.2 ปัญหาในการจัดการคุณภาพรายงานทางการเงินโรงพยาบาลหนองเรือ จากการทบทวนข้อมูล พบประเด็นปัญหาสำคัญ ดังนี้ 1) การบริหารจัดการรายได้ไม่ครบถ้วนขาดประสิทธิภาพ 2) ข้อมูลและการบันทึกบัญชีไม่ถูกต้องครบถ้วน 3) ขาดการควบคุมกำกับติดตามการเฝ้าระวังการบริหารคลังอย่างต่อเนื่อง 4) บุคลากรในการจัดการจัดเก็บรายได้เป็นเจ้าหน้าที่ใหม่ขาดประสบการณ์และทักษะการบริหารจัดการหลักฐานเรียกเก็บและการติดตาม 5) โปรแกรมในการให้บริการยังไม่เชื่อมโยงโปรแกรมการเรียกเก็บลูกหนี้อย่างครบถ้วนมีประสิทธิภาพ 6) บุคลากรในการจัดทำทะเบียนคุมพัสดุ ขาดการทบทวนกระบวนการปฏิบัติงานจัดทำทะเบียนคุมอย่างต่อเนื่องและครบถ้วน 7) บุคลากรในการจัดการการบริหารเจ้าหนี้ขาดการทบทวนกระบวนงานการชำระหนี้และการติดตาม

3. กระบวนการ (C : process) ในการจัดการคุณภาพรายงานทางการเงินโรงพยาบาลหนองเรือ โรงพยาบาลกำหนดมาตรการแก้ไขปัญหาที่สำคัญ ดังนี้

3.1 การบริหารรายได้ ทบทวนขั้นตอนให้บริการผู้ป่วยทุกประเภทสิทธิเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพจัดเก็บรายได้ที่ครบถ้วน มอบหมายงานให้ชัดเจนในแต่ละสิทธิแต่ละผู้รับผิดชอบและควบคุมกำกับติดตามศึกษาดูงานการจัดเก็บรายได้ในโรงพยาบาลระดับเดียวกันเปิดบริการพิเศษ เพิ่มประสิทธิภาพการเรียกเก็บลูกหนี้สิทธิต่างๆ พัฒนาโปรแกรมเรียกเก็บเชื่อมโยงข้อมูลกลุ่มผู้รับบริการสิทธิต่างๆ อย่างครบถ้วนทันเวลา

3.2 บริหารจัดการ บุคลากรมีส่วนร่วมในการบริหารหนี้ บริหารลูกหนี้ บริหารคลัง มีคณะกรรมการควบคุม กำกับ ติดตาม เฝ้าระวังความเสี่ยงด้านการเงินที่มีประสิทธิภาพ คณะกรรมการจัดเก็บรายได้รับผิดชอบทุกจุดบริการ นำเสนอสถานการณ์การเงินการคลัง รายได้ค่าใช้จ่าย ให้เจ้าหน้าที่ทุกระดับรับทราบผลประกอบการอย่างสม่ำเสมอ จัดทำขั้นตอนให้บริการและตรวจสอบสิทธิผู้ป่วยทุกประเภท ทบทวนการบันทึกข้อมูลในโปรแกรมการเบิกจ่าย ทบทวนการติดตามเวชระเบียนและสรุปประวัติการรักษาให้ทันเวลาพัฒนาศักยภาพบุคลากรในการจัดทำบัญชี การจ่ายชำระหนี้ จัดการข้อมูลลูกหนี้ ข้อมูลคงคลัง คณะกรรมการบริหารเฝ้าระวังสถานการณ์การเงินการคลัง ติดตามดัชนีชี้วัดสถานะทางการเงินระดับ 7 Plus Efficiency Score ต่อเนื่องทุกเดือน

4. ผลการจัดการคุณภาพรายงานทางการเงินโรงพยาบาลหนองเรือ (P: Product) การจัดการรายงานทางการเงินโรงพยาบาลหนองเรือ ในปี 2565-2566

4.1 ด้านบุคลากร มีคณะกรรมการคณะทำงานจัดเก็บรายได้ ควบคุมการบริหารจัดการหนี้ ควบคุมการบริหารคลัง และผู้รับผิดชอบการจัดทำบัญชี การจ่ายเงินชำระหนี้ การรับการจ่ายวัสดุมีขั้นตอนแนวทางในการได้มาของข้อมูลที่ส่งผลต่อคุณภาพรายงานทางการเงินเป็นรูปธรรม

4.2 ด้านกระบวนการ การบันทึกข้อมูลถูกต้องครบถ้วนมากขึ้น มีการตรวจสอบติดตามการเบิกเงินจากกองทุนต่างๆ มีการควบคุม กำกับติดตามผลการชำระหนี้ วัสดุคงคลังอย่างต่อเนื่อง

4.3 ด้านผลลัพธ์การเงินการคลัง เงินบำรุงคงเหลือหลังหักหนี้สินมีเงินคงเหลือติดบวกเพิ่มมากขึ้น กว่า ปี 2564-2565 มีแนวโน้มดีขึ้นตามลำดับ ผลประกอบการมีกำไรเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง โดยโรงพยาบาลมีความสามารถในการทำกำไร จาก ปี 2564 และ ปี 2565 ดังนี้ อัตรากำไรขั้นต้น เท่ากับร้อยละ 7.04 และ 31.65 ตามลำดับ อัตรากำไรจากการดำเนินงาน ร้อยละ 0.59 ร้อยละ 27.26 ในปี 2565 อัตรากำไรสุทธิ เพิ่มขึ้นแบบก้าวกระโดดจาก ร้อยละ 6.23 เป็นร้อยละ30.99

4.4 ด้านสถานะทางการเงินระดับ 7 Plus Efficiency Score มีแนวโน้มที่ดีขึ้นทุกด้าน ปี 2564 ปี 2565 ปี 2566 Score C- A- และ B ตัวชี้วัดทางการเงินที่แสดงให้เห็นว่าสถานการณ์เริ่มดีขึ้น ได้แก่ ประสิทธิภาพการชำระหนี้ ปี 2564 สามารถชำระหนี้ ภายใน 115.57 วัน ปี 2565 ปี 2566 สามารถชำระหนี้ได้ภายใน 74.07 วัน 69.45 วัน ลดลงตามลำดับ ประสิทธิภาพการเรียกเก็บในการชำระเงินสิทธิ์ประกันสังคม ปี 2564 ภายใน 422.84 วัน ปี 2565 ปี 2566 สามารถเรียกเก็บได้ภายใน 158.47 วัน 98.97 วัน ลดลงตามลำดับ การบริหารสินค้าคงคลัง ด้านยา เวชภัณฑ์มิใช่ยาฯ ปี 2564 สามารถใช้ได้ภายใน 63.56 วัน ปี 2565 ปี 2566 สามารถใช้ได้ภายใน 53.76 วัน 54.03 วัน ลดลงตามลำดับ สามารถดำเนินการได้ตามเกณฑ์ที่กำหนด

สรุปและอภิปรายผล

การประเมินแบบซิพพ์ (CIPP model)[7] สามารถใช้เป็นแนวทางประเมินเพื่อแก้ไขปัญหาคุณภาพรายงานทางการเงินที่ทำให้ผู้เกี่ยวข้องสามารถตัดสินใจดำเนินการในประเด็นสำคัญต่างๆ ได้แก่ 1) การวางแผน โดยใช้ข้อมูลจากการประเมินบริบท กำหนดวัตถุประสงค์กิจกรรมให้สอดคล้องกับแผนการดำเนินงาน 2) การกำหนดโครงสร้าง โดยประเมินปัจจัยนำเข้าเพื่อกำหนดแผนงาน กิจกรรมและขั้นตอนดำเนินกิจกรรมต่างๆ 3) การนำแผนงานกิจกรรมไปปฏิบัติ โดยใช้ข้อมูลจากการประเมินกระบวนการ ควบคุมให้ดำเนินการตามแผนและปรับปรุงแก้ไขให้มีประสิทธิภาพมากที่สุด 4) ทบทวนแผนงานกิจกรรมด้วยข้อมูลผลลัพธ์ที่เกิดขึ้น เช่น เดียวกับ อดิศร ศักดิ์สูง และคณะ[8] ศึกษาวิจัยเรื่อง การประเมินโครงการ “3 ล้าน 3 ปี เลิกบุหรี่ทั่วไทย เทิดไท้องค์ราชัน” ด้วยรูปแบบ CIPP Model กรณีศึกษาจังหวัดสงขลาและจังหวัดสตูลซึ่งมีข้อค้นพบที่สำคัญเกี่ยวกับการประเมิน CIPP Model ว่าเป็นรูปแบบการประเมินที่มีความสมเหตุสมผลต่อการดำเนินโครงการเชิงนโยบายด้านสุขภาพระดับพื้นที่ เนื่องจากมีการพิจารณาความเป็นไปได้ในการดำเนินโครงการตั้งแต่เริ่มต้นจนเสร็จสิ้นโครงการครอบคลุมทุกมิติ อีกทั้งผลการประเมินมีความน่าเชื่อถือต่อการอนุมานได้ว่าเป็นโครงการที่สามารถสะท้อนผลบริหารจัดการเชิงประสิทธิภาพได้อย่างมีประสิทธิผลต่อไป

ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1. การนำผลงานวิจัยไปใช้ประโยชน์ จากการศึกษาวิจัยพบว่า รูปแบบการประเมิน CIPP Model สามารถใช้ควบคู่ไปกับการพัฒนางานแบบวงจรคุณภาพของ Deming Cycle P-D-C-A [23] ประกอบด้วย 1) การวางแผน โดยศึกษาวิเคราะห์บริบท วางแผนรัดกุม ปรับเปลี่ยนได้ตามสถานการณ์ 2)ปฏิบัติตามแผนที่กำหนด โดยกำหนดโครงสร้างคณะทำงานรองรับทั้งในส่วนผู้รับผิดชอบ ผู้ตรวจสอบและประเมินผล ภายใต้ความมีส่วนร่วม 3) ตรวจสอบการปฏิบัติตามแผนหรือประเมินผล อาจประเมินทั้งประเมินผลลัพธ์และกระบวนการ 4) ปรับปรุงแก้ไขพัฒนาต่อเนื่องหรือพัฒนาระบบที่มีอยู่แล้วให้ดียิ่งขึ้น วิธีการที่สามารถนำมาใช้ได้ ได้แก่ การถอดบทเรียน วิเคราะห์จุดอ่อน จุดแข็ง ที่พบและปรับปรุงให้ดีขึ้น โดยกำหนดกลยุทธ์ในการจัดทำแผนและผู้รับผิดชอบดำเนินงานครั้งต่อไป นอกจากนี้ควรจัดเวทีแลกเปลี่ยนระหว่างผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ประเมินจุดเด่น จุดด้อย โอกาสพัฒนา เพิ่มประสิทธิภาพการจัดการระบบการเงินการคลัง การบริหารหนี้ การบริหารลูกหนี้ การบริหารคลัง และสร้างระบบเฝ้าระวังคุณภาพรายงานทางการเงินที่มีประสิทธิภาพอย่างต่อเนื่อง

2. งานวิจัยครั้งนี้เป็นเพียงการศึกษาทบทวนเอกสารรายงานด้านการเงิน และรายงานการประชุมคณะทำงานที่เกี่ยวข้อง ซึ่งยังไม่ได้เก็บรวบรวมข้อมูลจากบุคคลที่เกี่ยวข้องทั้งระดับบริหารและระดับปฏิบัติ จึงเป็นการสรุปผลที่เกิด

จากมุมมองผู้วิจัยเท่านั้น เพื่อให้งานวิจัยมีความสมบูรณ์หรือมีการพัฒนาต่อไป

2.1 ควรขยายขอบเขตการวิจัย และศึกษาการรับรู้ข้อมูลหรือกระบวนการที่ส่งผลต่อคุณภาพรายงานทางการเงิน

2.2 พัฒนาเป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม หรือการวิจัยและพัฒนาสามารถขยายผลสู่หน่วยงานอื่นต่อไป

เอกสารอ้างอิง

1. สำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุข (2561). แผนยุทธศาสตร์ชาติ ระยะ ๒๐ ปี (ด้านสาธารณสุข) สำนักนโยบายและยุทธศาสตร์ สำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุข
2. ธนียา เหลี่ยมพงศาพุทธิ. (2020). การพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการการเงินการคลังของโรงพยาบาลจังหวัดลำปาง. วารสารสำนักงานสาธารณสุขจังหวัดขอนแก่น, 2(2), 155-170.
3. กิจฐเชต ไกรวาส และคณะ. (2560). ธรรมาภิบาลในการบริหารการเงินการคลังภาครัฐ. ชลบุรี: วิทยาลัยการบริหารรัฐกิจ มหาวิทยาลัยบูรพา.
4. กิจฐเชต ไกรวาส, เอกลักษณ์ ณัถฤทธิ์. (2019). ธรรมาภิบาลในการบริหารการเงินการคลังภาครัฐ. Journal of Suvarnabhumi Institute of Technology (Humanities and Social Sciences), 5(1), 138-149.
5. ประกาศกระทรวงการคลัง เรื่อง มาตรฐานการบัญชีภาครัฐและนโยบายการบัญชีภาครัฐ พ.ศ. 2561
6. ณฑา เอมสวัสดิ์. การวิเคราะห์งบการเงิน (Financial Statements Analysis) [อินเทอร์เน็ต]. 2566 [เข้าถึงเมื่อ 25 ส.ค. 2566]. เข้าถึงได้จาก https://hiperc.sru.ac.th/ pluginfile.php/146110/mod_data/intro/สัปดาห์ที่%2013-14%20การวิเคราะห์งบการเงิน.pdf
7. ภูมิศักดิ์ ราศี. แบบจำลองการประเมินผลโครงการกรณีแบบจำลอง CIPP Model. [อินเทอร์เน็ต]. 2566 [เข้าถึงเมื่อ 25 ส.ค.2566]. เข้าถึงได้จาก https://suwanlaong.wordpress.com/2013/05/24/แบบจำลอง-cipp-model/
8. อดิศร ศักดิ์สูง, ฐากร สิทธิโชค, วรุตม์ นาที, อัศว์ศิริ ลาปีอี, สุกันย์ยา ภาวจิตรานนท์ และ รัตนยา โอสถาน. (2018). การประเมินผลโครงการตามนโยบาย “3 ล้าน 3 ปี เลิกบุหรี่ทั่วไทยเทิดไท้องค์ราชัน” กรณีศึกษาเชิงพื้นที่จังหวัดสงขลาและจังหวัดสตูล.